

Csáji László Koppány

Csoda, pokoljárás és a digitális szakadék

Egy új vallási mozgalom legitimációs technikái
a webes és weben kívüli diskurzusaiban

Az új vallási mozgalmak kutatásában egyre nagyobb figyelmet érdemel (és kap) az internet szerepének elemzése (pl. Apolito 2005; Howard 2011). Ehhez az immár hazánkban is kiterjedt online etnográfiai kutatási irányhoz kívánok kapcsolódni. A kibetér sajátosságai miatt időszerűvé vált a kutatási módszerek újragondolása és a virtuális térben feltárt valóságkonstrukciós folyamatoknak a valós térben végzett terepmunka tapasztalataival történő összevetése (Escobar 1994: 218–219; Gelléri 2001; Blank 2009). Az elmúlt négy évben egy új vallási mozgalom körében végzett vallásantropológiai kutatásom során egyrészt a csoport internetes megjelenését és reprezentációját, másrészt a világhálón történő egymás közti kommunikációt, továbbá a valós térben folytatott vallásgyakorlataikat, szakrális és profán összefüggéseiket, a tagok egyéni életvilágának és „vernakuláris vallásának” (Primiano 1995) alakulását követtem figyelemmel. Írásomban összevetem a csoport által az interneten, mint nyilvános térben közzétett tartalmakat a csoport személyközi és valós térben zajló beszélde- eseményeivel és diskurzusaival. A szóba jöhető témák közül a természetfelettel való hiteles, intenzív és hatékony kapcsolat igazolását szolgáló legitimációs technikákat és tartalmakat választottam, mivel ezek alkotják a csoportkonstrukció gerincét.

Vizsgálati módszeremnek a diskurzuselemzést választottam. A diskurzus kommunikációs aktusok, beszéldeesemények sokaságából álló sorozat, ami a változó tartalmak (narratívák, viszonyulások, adatok) révén folyamatosan alakítja önmagát és befolyásolja a benne részt vevők tudását. Nemcsak a jellemző tartalmak alkotják, hanem inkább „szóródások”. Mivel a résztvevők nem mind ugyanazokban a beszéldeeseményekben vesznek részt (írásban, szóban, de akár magatartásukkal, hallgatásukkal), más-más rögzített tartalmakat ismernek, különböző saját tudással rendelkeznek, senki sem ismerheti a diskurzus egészét. Ezért a fogalmak nem definíciószerűen rögzítettek, hanem kognitív regisztereket hoznak létre, amik a résztvevők esetében csak több-kevesebb átfedést, de nem azonosságot eredményeznek. A számomra iránymutató, recens valóságot kutató gyakorlati diskurzuselemzések azonban általában írott, a média vagy a politika országos, akár nemzetközi diskurzusaiból indulnak ki (pl. Escobar 2004), onnan haladnak (következtetnek) „lefelé” az elemzéseik során.

Néhányan azt vizsgálják, hogyan függ össze a hatalom és a diskurzus (Critical Discourse Analysis irányzat – CDA; pl. van Dijk 1985, 2008), ezzel gyakran a kortárs politikai valóság kritikáját adva. A szövegközpontú elemzések pedig inkább a megértést és szövegkonstrukciót elemzik (Text Oriented Discourse Analysis irányzat – TODA; pl. Fairclough 2001, 2003). A jelentés-konstrukciós, értelmezési folyamatok kutatása során keletkezett az azóta jól ismert értelmező közösség kifejezés is (Fish 1980). Hazánkban is előremutató kezdeményezések történtek egy-egy konkrét esemény (Papp Z. 2001) vagy egy ad hoc csoport (Sz. Kristóf 1998) jelentés-konstrukciós folyamatainak feltárására. Az általam kutatott, belátható létszámú vallási mozgalomban 4 év alatt gyűjtött adataim feldolgozása azonban olyan módszert igényel, ahol a beszédesemények, a státusok, a motivációk és értékek konstrukciós folyamatát a vizsgált közösség és környezete tagjaiból (a szereplők életvilágából és az egymásra halmozódó beszédeseményekből) kiindulva tudom elemezni. Ahhoz, hogy arra a kérdésre keressem a választ: hogyan alkotja meg önmagát diskurzusai során a közösség, nem jó kiindulópontok a nagy, társadalmi diskurzusok, bár ezek ismerete sem mellőzhető. Az egyénekre, a vernakulárisra alapuló vizsgálat érdekében ezért visszatértem a diskurzus-elméletet megalapozó Michel Foucault eredeti gondolataihoz (1998 [1970], 2001 [1969]), kísérletezve ezek gyakorlati alkalmazásával. Szerinte a diskurzus és a hatalom viszonya, a diskurzus felülnézeti aspektusa, az ún. kritikai irány mellett lehetséges a diskurzus alulról történő aprólékos kutatása is, amit ő genealogikus módszernek nevez (1998: 55, 68). Ennek az „alulról” történő kutatási perspektívának azonban még nincs kidolgozott módszertana az antropológiában. Ezzel is magyarázható, hogy egyes vallásantropológusok Magyarországon is foglalkoznak a diskurzus-tartalmak heterogenitásának árnyalt bemutatásával, de a diskurzuselemzésre építő terminológia nélkül (pl. Farkas 2012; Hesz 2008).

Dénes próféta és tanítványai

Az általam vizsgált csoport a magát „dénes Prófétaként”¹ meghatározó, székelyföldi születésű Péter Dénes népi próféta körül kezdett szerveződni 2008-tól. A mozgalom ma kb. 50–60 erősebben, és közel ennyi lazábban kötődő tagot (érdeklődőt) számlál.

Péter Dénes Homoródkarácsonyfalván született 1951-ben, unitárius családban. Házasságkötése után feleségével Székelyudvarhelyre költöztek, ahol asztalosként dolgozott. Közben állítása szerint a Szentlélek irányításával hosszú éveken át beavatási folyamaton ment keresztül: eleinte titkos tanításokat kapott, testen kívüli lélekutazásokat tett, majd a mennyországban 2008 januárjában megkapta a prófétai elhívását („*a Mennyeiek 22. prófétájaként*”). Azóta egyetlen hivatása van: prófétai küldetése. Asztalosként munkáját abbahagyta (ennek folytatását „*megtiltották az égiek*”), és adományokból él. A Bibliából prófétál (annak Károli Gáspár általi fordítását használja), de csak az Újszövetséget olvassa és tanítja. Gyakran hivatkozik arra, hogy az Ószövetség Krisztus eljövetelével betelt, és „*aki ezek után is követi az Ószövetség tanításait, annak szemére lepel borul*”. Ez az üzenete azonban az interneten nem jelenik meg. Prófétaságának feladatát abban látja, hogy ha Jézus ismét eljön a földre, találjon

1 Nevét szándékosan kisbetűvel kezdi, jelezve prófétaságának elsődlegességét: „*Valahogy úgy vagyok, hogy amikor azt mondom, hogy dénes Próféta vagyok, akkor a Dénes szót annyira nem is hangsúlyozom ki. De a próféta szóra, arra nagyon rámondok, hogy az illető vegye észre magát, hogy igenis, itt most egy prófétával beszél.*” Ez az émikus írásmód szerepel e-mailes levelezésében és névjegykártyáján is.

igazi hitben élő, a Szentlélekkel betöltekezett („Szentleket kapott”) embereket. Tanításának három alappillére: 1. Krisztus tanítását a Károli Gáspár-féle bibliafordítás tartalmazza leg-hitelesebben, 2. Krisztus tanítását teljességgel kell elfogadni, és 3. a hit cselekedetek nélkül halott. Ezek az üzenetek az első beszélgetések alkalmával még csak „óvatosan” polarizálják a hallgatóságot: szelekciót indukálnak a közeledés, az érdeklődés szintjén, de nem tartalmaznak mellbevágó újdonságokat. Az érdeklődik tovább (az kezd ismerkedni a csoporton belüli diskurzustérrel), akinek vernakuláris vallása hiányérzettel küszködik: szüksége van az egyházakban általa megtapasztaltnál (vagy véltnél) bensőségesebb élményre, és el tud képzelni közvetlen isteni irányítást.

A prófétálást először Erdélyben kezdte meg, majd Magyarországon és Szerbiában folytatta. Ismeretsegeket kötött – a csoport ezek során kezdett formálódni, így vált egymást csak nagyon kis részben ismerő személyeknek a próféta személye körül csoportosuló halmazává. A próféta Kárpát-medencei kapcsolatteremtései révén 2009-re lassacskán hálózati közösség alakult, amelynek tagjai kezdték megismerni egymást. Később, a 2010-ben közös látomás-ként megélt „temerini csoda” (részletesen lásd később) óta a Délvidékhez kötődő lokális szálak erősödtek meg, és a tagság nagy része ma innen kerül ki. A lokalitás szervezőelve került előtérbe, és a személyes találkozók, közös imádkozás és más találkozók révén a vajdasági régió személyközi kommunikációja intenzívebbé vált, míg a magyarországi (és romániai) hálózati hub-ok egy része „letöredezett”, a lokális kapcsolatban kevésbé intenzíven részt vevők száma megfogyatkozott (Csáji 2014). A csodára emlékezve tartott temerini ima-összejö-vetelek mellett a közös zárandoklatok² jelentik a nagyobb csoport-összejöveleteket.

A korábbi, főleg az interneten és telefonon zajló személyközi kommunikáció a személyes találkozások közötti időben megtartotta jelentőségét, ám emellett a tagok által szerkesztett két állandó internetes blog is beindult, a közösség kilépett a világháló nyilvánossága elé (főleg két blogon és a YouTube-on).

Tanításaiiban „dénés Próféta” keresztény ökumenikus tanokat hirdet, de pluralista, a nem keresztény vallásokkal szemben sem elutasító, kapcsolatot ápol például buddhistákkal, de járt a Krisna-völgyben is. A vallásokat és egyházakat azonban előszeretettel rangsorolja³, és a keresztény papsággal („papi emberekkel”) szemben sommás és lesújtó kritikákat fogalmaz meg (Csáji 2013). A mozgalom üzenete komoly párhuzamot mutat az ún. pünkösdi ébredési mozgalmakkal. A tagok zömmel katolikusok, kisebb részt reformátusok. A „Szentlélek megkapása” elképzeléseik szerint különleges karizmák hordozójává teszi a tagokat, ez a csoport központi értéke és a tagok célja. A próféta és a „Szentleket megkapók” saját szerepkörüket Krisztus tanításainak hirdetésében (a *prófétálásban*), a hit „személyes”, Szentlélek segítségével való megélésében (az életvezetés során akaratának való engedelmeskedésben), az ima általi gyógyításban, a természet- és környezettudatos gazdálkodás tiszteletében, kisebb részt jóvondulásban (ezt „*prófécia*” szóval nevezik) jelölik meg általában, de áldást is osztanak.

2 2008 óta zárandokol Csíksomlyóra pünkösdkor, amelyet 2009 óta már közösségi alkalomnak tekint. 2011-ben Medjugorjében járt a csoport.

3 A próféta szerint van „egy képzeletbeli vonal”, minőségi szint. Ez alatt és fölött helyezi el a „felekezeteket” magasabban vagy alacsonyabban, és például a katolikus és a református egyház kicsit a vonal fölött van, a pünkösdi ébredési mozgalmak jóval felette, míg például Jehova tanúi vagy például Krisna magyarországi követői véleménye szerint alatta – álláspontját a Szentlélek irányításaként interpretálja. A Jehovai tanúi egyházat éppen a „végidővárásuk” miatt tekinti hiteltelennek a próféta, elhatárolódva az apokaliptikus mozgalmaktól (vö. Howard 2011: 10).

A próféta időről időre meglátogatja híveit otthonukban, eltölt velük pár napot. Ilyenkor a közelben élő tagok, más érdeklődők, gyógyulni válók vagy egyszerűen kíváncsiskodók is felkeresik. A kisebb-nagyobb közösségi alkalmakkor a próféta vezeti az imát, a Bibliából rövid részt olvas fel, és saját szavaival, illetve a Miatyánk elmondásával imádkozik 4–5 percen keresztül. Amikor a tanítványainak prófétál, nemritkán egy-másfél óráig tart a beszéde, kívülállók felé jóval rövidebben fogalmaz. Imák után vagy a zárandoklat alatt életvezetési tanácsokat ad, és a jelenlévőknek is gyakran átadja a szót, hogy osszák meg gondolataikat a többiekkel, ezzel is megerősítve a személyes élményközösséget, ami egyben legitimációs eszköz is. Ezeket a nyilatkozatokat aztán gyakran kommentálja.

A közösségben széles spektrumú kutatómunkát folytattam, aminek során a résztvevő megfigyelés túlsúlya mellett interjúkat készítettem, a tagokat és más szereplőket – szomszédokat, falubelieket – is próbáltam minél jobban megismerni (természetesen ez személyenként más-más mélységben sikerült), és ha szükséges volt, a fotóalbumoktól a naplókig, a belső levelezések és honlapok figyelemmel kísérésétől a csoportok belső dokumentációjáig (pl. emlékkönyv) kiterjesztettem a vizsgálódást.

Legitimáció az interneten

A csoport interneten történő külső, a külvilág felé a virtuális térben való reprezentációját el kell választanunk a csoport belső, személyközi kapcsolatainak internetes terétől. A két kommunikációs tér elkülönül. Az egymás közötti e-mailezés, a Facebookon vagy Skype-on történő kapcsolattartás a tagok és a próféta közötti földrajzi távolság miatt nagyon fontos, és a legközvetlenebb tanítványokkal a próféta néhány naponta tartja a kapcsolatot, a lazábban kötődő személyekkel heti-havi rendszerességgel. A kommunikáció egy-egy nagyobb esemény kapcsán élénkül meg (például a csíksomlyói pünkösdi zárandoklat vagy a temerini csoda évfordulója), amelyekre Bonyhádtól Temerinig, Törteltől Bácskossuthfalváig, Budapesttől Szegedig és más szerbiai, magyarországi és romániai⁴ településekről is érkeznek tagok, érdeklődők.

El kell választani az internet adta gyors kommunikációs lehetőségektől a tulajdonképpen virtuális térben történő aktivitást, mivel az előzőt inkább egyfajta új kommunikációs technikának tarthatjuk, ami felváltotta a postai levelezést, és a telefonos egyeztetéseket egyre nagyobb súllyal egészíti ki. A virtuális térben a reprezentációnak van irányíthatóbb, és nehezebben irányítható típusa is. A tagok által szerkesztett blogok,⁵ a videoüzenetek, hangalámondásos vagy más diavetítések, mint a videomegosztókra feltöltött tartalmak az irányíthatóbb tartalmakat jelentik. A nehezebben irányítható reprezentációk a rádióknak, televízióknak és az írott sajtónak adott interjúk szövege, tartalma, amelyeket a médiaszolgáltatók vagy az újságok kiadói töltenek fel az internetes felületekre, és az ő elképzeléseiken átszűrve jelennek meg. Ezek száma az utóbbi években csökkent, amit a próféta azzal magyaráz, hogy nyilatkozatait és a tényeket gyakran megváltoztatták.

4 Ez a résztvevők létszáma alapján fontossági sorrend is.

5 <http://mkh.valosag.net/index.php/temakoeroek/igazsag-kutatasa/peter-denes-profeta?start=10> (letöltve: 2014. június 4.). Emellett 2011 közepétől: <http://temerincisoda.blogspot.com> (azóta eltávolítva, letöltve: 2011. október 5.), majd 2013-tól az új blog: <http://denesprofeta22.blogspot.hu/p/denes-profeta.html> (letöltve: 2014. június 4.).

fényjelenség tűnt fel, ami keresztte alakult át (sőt!, mintha két kereszt is lett volna egymáson). Az eseményt egy férfi és hét nő látta. A próféta nem érzékelte, csak a körülötte imádkozók (egy kivétellel, aki behunyt szemmel imádkozott). A csoda helyét a plafonra erősített fakereszttel megjelölték (alakja, mérete a szemtanúk beszámolója alapján készült). E kis fakeresztrel a felerősítésekor szintén különleges fényjelenség történt: a szivárvány színeiben kezdett tündökölni, amit a szemfüles házigazdák videóra is vettek. Ezt a közösség tagjai a csoda megerősítéseként értelmezték. A házon két zászló hirdeti a csoda bekövetkeztét annak első évfordulója óta. A kívülálló temeriniak közül sokan „a zászlós ház” vagy a „csodás ház” néven emlegetik a helyszínt.⁸ A csoda hírért a tanítványok rögtön elkezdtek terjeszteni, és maga a próféta is minden alkalmat megragad, hogy hivatkozzon rá, elmondja a szemtanúk számát, a csoda mibenlétét. A beszámolókról videofelvételt tölthettek fel a YouTube-ra is.⁹ Ez a csoda volt az, ami a közösség szerveződése szempontjából is fordulóponthozott (legitimációs alap lett). Ugyanakkor a lokális szerveződést is Temerinhez „horgonyozta”, ami az addigi Szeged–Szabadka–Topolya tengelyhez képest félreeső helyet jelentett a csoport életében, a vajdasági tagok legdélebbi részét. Legitimáló ereje mellett feszültséget is keltett: a csoda „házigazdáinak” és a máshol lakó tanítványoknak belső cezuráját hozta létre, ami a 2014-es szakadáshoz vezetett, a „temeriniak” mintegy egy tucat tagja a közösségből kivált. Ez a szétválási folyamat azonban a webes információk tanulmányozásával nem érhető tetten.

A csoda óta két-három hetente tartott és nagyobb szabású, évenkénti megemlékezések történnek. Temerin az imádkozó összefüggések központjává vált, mintegy a csoport „fővárosává”. Ezt a jelenlegi blog is tükrözi: gyakorlatilag ugyanazokat a tartalmakat jeleníti meg. Ha a főbb menüpontokat vesszük sorra (*Főoldal / Évforduló / dénes... Próféta / Zarándokutak / Tűzön járás / Jegyzetek – versek / Videók / Kapcsolat*), akkor a főoldal után azonnal a temerini csoda évfordulójának ünnepe jelenik meg a honlapon (az évforduló menüpont csak ezzel foglalkozik), és a főoldal nyitóképe is a csodának otthont adó családi ház. A 2010. november 15. után a prófétával készült riportokban is központi helyet kap a temerini csoda. Az internet tanulmányozásakor nem is sejtjük, milyen belső feszültségeket kelt ez a csoportban és a tagok csoporton kívüli környezetében, és milyen eltérő értelmezések keletkeznek kisebb, zömmel lokális terekben (ld. a következő fejezetet).

A csoda másik jelentéstartománya azonban az, amikor a próféta interpretációja szerint a Szentlélek közreműködésével csodás dolgokat tud tenni ő, de akár tanítványai is. Fontos legitimációs eszközök az internetes kommunikáció során a hit által elért különleges teljesítmények.¹⁰ Ezek a blogon a 4. és 5. menüpont alatt érhetőek el. Nagy mennyiségű kép szól a

8 A temerini hívek beszámolnak arról, hogy a próféta által javasolt fehér öltözék és más külsőségek (kendő, fejpánt) miatt „szektásoknak” is mondják őket a faluban, ami bántó a próféta feltűnése előtt már létezett temerini imaközösség számára, és a csoportban belső feszültséget kelt. Ennek azonban a weben nyoma sincs.

9 Például: temerini csoda 1. rész <http://www.youtube.com/watch?v=JFp5kjdvXyQ>, temerini csoda 2. rész <http://www.youtube.com/watch?v=ZOLpv7Km1tk&feature=related>, temerini csoda 3. rész <http://www.youtube.com/watch?v=mLh7BmcjHHQ&feature=related> (letöltve: 2011. július 11.).

10 Néhány tanítvány már a prófétával való megismerkedés előtt is gyógyított imával-érintéssel, de a próféta segítségével „megkapott” Szentlélek, mint egyedi, mindenki számára személyes lelki vezető által nyújtott karizmák között első helyen szerepel a gyógyítás képessége. Ez azonban a weben alig jelenik meg. A vajdasági tanítványok közül hatot ismertem meg, akik kisebb-nagyobb egészségügyi vagy mentális problémákat kezelnek a Szentlélek segítségével. Ezek a gyógyítási aktusok megjelennek a blog fotódokumentációi között is, de elenyésző számban, és szöveges megjelenésük is csekély. A gyógyítás mikéntjéről, a gyógyulási folyamatról semmit sem tudunk meg, az élménybeszámolók, gyógyulási eredmények nem jelennek meg, holott a valós térben ezek jelentősége óriási. A csoport részben éppen a gyógyultakból és gyógyulni vágyókból áll.

tűzön (pontosabban: parázson) járásról (a helyszín és időpont megjelölésével, kísérszöveg nélkül). A honlapnak tekinthető blogra feltöltött képek mintegy harmada kifejezetten a tűzön járást mint aktust mutatja be, ahogy tanítványok a nagy nyilvánosság előtt „*tanúságot téve hitük erejéről*” meztelen talppal végigsétálnak az éjszakában lapáttal széjjelkerített parázsló úton. A fényképek mintegy negyede a parázson járás előtti és azt követő prófétálásról és beszélgetésekről szól, tehát a képek több mint fele a tűzön járáshoz kapcsolódik. Ezeket az alkalmakat a próféta prédikálóútjai alkalmával az őt befogadó személy (a házigazda) szervezi a környékbeliek, érdeklődők számára. Az alkalom alkonyatkor, a tűz meggyújtásával, rövid imával és a próféta tanításaival kezdődik, ezt követi a tűzön járás, ami kimondottan legitimációs aktus („*most pedig bemutatjuk, hogy a Szentlélek és a mennyeiek segédelmével...*”). A közönség részéről azok a vállalkozó kedvűek, akik fogékonyan mutatkoztak dénes Próféta helyszínén elmondott tanításaira, megkísérelhetik ugyanezt, de a próféta figyelmeztet, hogy „*aki nincs felkészülve*”, az bizony súlyos égési sérüléseket szenvedhet el:¹¹ „*Egyszer volt egy alkalom, amikor valaki nagy elánnal jött, hogy ő végigmegy. Na, végig es ment, de hogy aztán milyen lett a lába utána, azt csak én láttam... Persze nagy fordulópontra volt ez neki és az életibe, mert hát ugye át kellett gondolkodnia, mit miért csinált*” – meséli egy YouTube-on közzétett beszámolójában.

A gyógyításon és a parázson járáson kívül a próféta 2011-től 2013-ig gyakorolta azt a „*bizonyosságtételt*” is, amikor a kézfejére, karjára pénzt vagy más fémtárgyat helyezett, és azokat mintegy magához vonzotta. Ennek megvalósulása kevésbé volt látványos, mint amit a televízióban már sokszor láthattunk, nem „*mágnesként*” tapasztotta magához a tárgyakat, hanem a kézfejével körözve, annak síkját egyre jobban függőleges felé elmozdítva inkább egyfajta mutatványnak tűnt mindez. A tanítványokat és érdeklődőket ez erősen megosztotta. Még az egyik legközvetlenebb tanítvány (a 2011-ben kilépett hölgy) is úgy vélekedett, hogy „*ez már nem a Szentlélektől való*” cselekedet, szerinte inkább a cirkuszi produkcióhoz áll közelebb, és távol maradt az ilyen alkalmakkor; még akkor is, amikor a hozzá egyik legközelebb eső településen, Újszilváson szerepelt a próféta a csoporttal. Szóvá is tették, hogy még sok száz kilométerről, Topolyáról és Bácskossuthfalváról is érkeztek tanítványok, de a közelben lakó nem jött el. A honlapon ilyen vitának, feszültségnek nyoma sincs. A helyzet időközben változott: most már a próféta sem hivatkozik nyilatkozataiban erre a legitimációs eszközre, de a tűzön járáások alkalmával készült fényképek még őrzik ennek emlékét.¹² A webes tartalmak rögzítettségük folytán azonban e változást nem követték.

Fontos legitimációs eszközök azok a bibliai idézetek, amelyekre már a honlap főoldalán hivatkoznak, és a próféta a személyes találkozókon is szinte mindig felolvassa ezeket a szövegeket. Két idézettel már a blog főoldalán találkozunk, a következőképpen: 1Kor.14:37: „*Ha valaki azt hiszi, hogy ő próféta vagy lelki ajándék részese, vegye eszébe, hogy amiket néktek*

11 Terepmunkám alatt nem tapasztaltam senkin égési sérüléseket, bár az egyik – azóta a csoportból kilépett – tanítvány és férje beszámolt róla, hogy egy balatoni nyaralás alkalmával a szálloda udvarán is szerveztek tűzön járást a próféta nélkül, és komoly sérüléseik lettek – ezt azzal magyarázták, hogy keményfából készült faszénből készítették a paraszat, ami így túl forró volt.

12 A temberini csodáról és a prófétáról szóló blogon továbbra is külön rész foglalkozik a korábbi tűzön (parázson) járással, sok fotóval illusztrálva. Ezek némelyikén a fémtárgytapasztás is feltűnik, de szöveges kommentár nélkül. A csoporton belüli ellenvéleményeken kívül az is közrejátszhatott ennek a gyakorlatnak a megszüntetésében, hogy amikor a próféta egyik cikkemet elolvasta (Csáji 2013), akkor elgondolkozhatott azon, hogy a parázson járás és a fémtárgytapasztás praxisának milyen hatása lehet a kívülállókra. 2013 pünkösdjé után a próféta kijelentette, hogy ilyen a továbbiakban nem lesz, mert „*a mennyeiek ezt megszüntették*”.

írok, az Úr rendeletei azok.” 2Pét.1:21: „Mert sohasem ember akaratából származott a prófétai szó; hanem a Szent Lélektől indítva szóltak az Istennek szent emberei.” Szerinte a Bibliában sehol sem szerepel, hogy Jézus földi létével a prófétaág történelmileg befejeződött volna, sőt éppen az ellenkezője igaz, ezért tanításai és a vele készült interjúk során gyakran kitér azokra az általa fontosnak ítélt bibliai idézetekre, amelyek szerinte a prófétaág kortárs megjelenését alátámasztják. E legitimációs technikához tartozik, hogy a Bibliát (és csak azt) a próféta „tenyerével olvassa”, a szöveg fölé helyezi a tenyerét lefelé fordítva, és a szöveg „kisugárzását” behuny szemmel követi.¹³

Vannak racionális, a tanítványok és kívülállók elméjére hatni kívánó legitimációs eszközök is. Egyik tanítványa fogalmazta meg azt a gondolatot, amit dénes Prófeta sokszor idéz: „*ha az Isten prófétát küldött közénk, akkor el kellene gondolkodnunk azon, hogy valamit nem jól csinálunk*”. Tehát a „bűnös világ” tapasztalatával indokolja próféta-létét, küldetését. A honlapon ez a legitimációs állítás csak egy a próféta általi videóüzeneten jelenik meg („Videók” menüpont alatt). A weben közzétett tanításaiban a próféta gyakran érvel a gazdasági és erkölcsi válságból is kiegészítő hit és az önálló parasztgazdaságok jelentőségével, mint a környezettudatos és munkanélküliség esetén is folytatható megélhetési formával.

Indirekt legitimációs eszköznek kell tekintenünk a fényképeken részt vevő érdeklődők (a hallgatóság) nagy számát és a tömeg viselkedését. Egyes interneten szereplő próféták, mint a „médiaszórárrá” vált Profeta David Duarte, hatalmas stadionokat töltenek meg híveikkel és a kíváncsiszkodókkal.¹⁴ Maga a tömeg az, ami itt legitimációs eszközzé lép elő. Találunk némi hasonlóságot a „temerini” blogra feltöltött egyes fényképek hangulata és e tömeges részvétel legitimációja között: a tűzön járások alkalmával és az azt megelőző, illetve követő prófétálások során készült képeknél az éjszakai misztikus, füstös, tábor tűz és parázs mellett zajló összejövetel esetében a néhány tucat fős közönség jelenléte is legitimáló erőt sugároz (vö. pl. Sárpilis 2011. szeptember 3. és Szabadka 2011. augusztus 28.).

Az etnicitás (a próféta vagy a tagok magyarsága) nem jelentős legitimációs technika a próféta csoportjában a weben.¹⁵ Nyilvános szereplései alkalmával a próféta tudatosan tartózkodik bármely etnikai csoport negatív vagy pejoratív említésétől, bár magyarságát pozitív értéként kezeli. Úgy hivatkozik a magyarságra, hogy üzeneteit elsősorban a „helytelenül élő” magyarok¹⁶ számára fogalmazza meg, de tudatosan mentes próbál maradni az etnocentrizmustól. A próféta Boldogfalván élő bátyja ezt a gondolatot úgy fogalmazta meg, hogy „*Isten embőrt teremtött. Nem nemzetöt teremtött az Isten.*” – ez a gondolat a próféta részéről abban ölt testet, hogy az internetre kerülő tartalmakon tartózkodni próbál a kirekesztő megállapításoktól – a blogokat szerkesztők ezzel teljesen egyetértenek.¹⁷ A Bakó Rozália és Hubbes László által megfogalmazott etnicitással történő telítődés (vö. Bakó és Hubbes 2010) a csoport nyilvános, internetes kommunikációjából hiányzik, nem élnek az etnicitás

13 Egy tévés interjúban a Zenit TV-nek is beszámolt erről a képességéről, ami az internetes reprezentációkban is feltöltött tartalomként jelenik meg. Szórol szóra történő felolvasást nem tapasztaltam terepmunkám során tőle, de egy-két tanítvány beszámolt arról, hogy ők tanúsítják, hiszen saját szemükkel látták, hogy nekik olvasott fel így.

14 Lásd <http://www.youtube.com/watch?v=qvPOG5IBcUg&feature=related> (letöltve: 2011. október 12.).

15 Jó példa erre a <http://videa.hu/videoek/nagyvilag/peter-denes-profeta-temerini-csoda-biblia-hit-isten-re8dssSqPB3Srzpx> videomegosztón szereplő interjú a prófétával, ahol a videót készítő beszél ugyan „Nagy-Magyarországról” és az „ősök földjéről”, de az etnicitás jelentősége a próféta részéről háttérben marad.

16 Ezen a magukat magyar identitásúnak valló, magyar anyanyelveket érti.

17 Az már más kérdés, hogy a csoporton belüli beszélgetések alkalmával ki és milyen céllal mond „etnikus vicceket” és azon ki miért nevet vagy hallgat el.

legitimáló erejével – legalábbis annak érzélgős, etnocentrikus formájában. Ettől még a próféta gyakran fogalmazza meg üzeneteit a „magyarok” felé, például azzal kapcsolatban, hogy mit „*tanulhatnának a romáktól*”; a közöttük történő prófétálásra külön felhívást kapott a Szentlélektől.¹⁸ Stílusa, retorikája alapján az interneten szereplő üzeneteiben az egyszerűsége és a kevésbé iskolázott emberek általi érthetőségre törekszik. Beszámol az internetes tartalmakon arról is, hogy amikor „*faluszéli*” kis roma telepeket látogat meg egyedül, vagy ritkábban a tanítványával, és ott prédikál, áldást oszt vagy gyógyít; ők sokkal fogékonyabbak tanításaira, mint az általa sokszor sommásan elítélő véleménnyel egy kalap alá vett „*papok, tanítók, orvosok, a tanult emberek*”. Erre a vele készített interjúk során is gyakran hivatkozik, és a honlapon sok fényképen kifejezetten ezt a pozitív fogadtatást láthatjuk a *zarándoklatok* vagy a *tűzön járás* menüpont alatt.¹⁹

Jelentős az életrajzi adatok és saját élmények (szakrális tartalommal rendelkező élmény-narratívák) legitimációs szerepe is. Ennek jelentősége a weben lényegesen alulmúlja a csoda vagy akár a tűzön járás szerepét, azonban fontos megemlítenünk azokat az életrajzi adatokat, azokat a naplórészletszerű narratívákat, amelyeket a próféta és tanítványai megosztanak a virtuális térben. Ennek elemzésekor először az tűnik fel, hogy a próféta személyéről néhány modulszerű, gyakran ismétlődő adat hangzik el (vagy olvasható) az interneten. Ezek között van a 16. gyermekként születés, a gyermekkortól látott kísérő felhő, amely aztán belé költözött, és kiderült, hogy a Szentlélek segítőszellem-szerű, egyéni megjelenése, aki később tanította is őt. Megjelenik néhány élmény is, így például a Szentlélek által sugalmazott főbb tanítások, amelyeket már említettem. A jelenlegi blogon a következőképpen mutatkozik be: „*1951. június 8-án születtem, Romániában, Hargita megyében, Homoródkarácsonyfalván. Tizenhatodik gyermekként érkeztem e földi világba. Kisgyermek koromtól kezdve Mennyei kapcsolatomban van a Szent Lélek által. Így a Szent Lélek tanításaiban részesültem egész életem folyamán (Ján.ev.14/26), tanításaiban FELEKEZETI megnevezés sohasem volt,²⁰ arról szölk, hogy Jézus tiszta hitét erősítem meg e földi világban. A »PRÓFÉTA« megnevezést a Szent Lélektől kaptam 57 éves koromban-2008. jan. 6-án. Főleg a Szent Biblia körül sok a félreértés. Ittlétem alatt ez fontos téma lesz. Atyánk legfőbb Szent üzenete... »SENKI NE KRITIZÁLJA AZ ÉN MUNKÁMAT!« 1. Szent Biblia Károli Gáspár fordítása. 2. Jézus tanítását teljességgel elfogadni. 3. A HIT cselekedetek nélkül halott. A Temerini csoda-csodák megerősítik prófétai küldetésem hitelességét. A Szent Lélek örök jelenléte életemben erőt ad munkám elvégzéséhez. MENNYEI DICSSŐSÉG 22 tanítványa. dénes...Próféta Székelyudvarhely, 2008. január 6.²¹* Olyan különleges teljesítmények, mint a sok ezer kilométeres zarándokutak, szintén megjelennek a honlap legitimációs eszközei között. A próféta Erdélyben és a Kárpát-medence más térségeiben immár 25-ik zarándokútján van túl. Ez a honlapon fényképekkel illusztrált bi-

18 Ezt a weben is hallhatjuk pl. <http://indavideo.hu/video/aa> (letöltve: 2014. május 27.).

19 A weben látható, erre utaló fényképek ellenére a valós térben roma tanítványt a magam részéről nem ismerek.

20 A valós térben azonban éppen ellenkezőleg, egyes egyházakat, vallási irányzatokat kifejezetten rangsorol, ahogyan azt a 2. lágjegyzetben is kifejtettem. Sokat beszél a „papokról” is, akiket általában és sommásan elítél, bár a 2011–2012-es évektől néhány kivételt is említ, néhány olyan papot, akik elfogadják, támogatják őt. Szerinte például „*ha egy papnak szemüvege van, annak, kérdem én, vajon milyen kapcsolata van a Szentlélekkel? Mert ha igazán Szentlélekkel be lenne telve, akkor miért nem kéri a Szentlelket, hogy gyógyítsa meg a szemét?*”. Szerinte tehát az ilyen papok hiteltelenek. Ezek a gondolatai az interneten nem jelennek meg.

21 A helyesírási hibákat és a szóközők hiányát sem javítottam. A bloggerek átfogalmazása tűnik ki a „tanítványaiban” egyes szám harmadik személyű megfogalmazásából, de ezek az életrajzi adatok a közösség tagjai számára kézenfekvő alapismeretek.

zonyságtétel a teljesítményeiről. A csoport tagjai közösen is zárandokolnak (pl. csíksomlyói pünkösdi gyalogos zárandoklatok).

Legitimációs eszközként említhetjük a „Szentlélektől” ihletett énekeket („Ezeket az énekeket nem én írtam, a szó földi értelmében. Jön föntről minden szó, és én csak léírom...”), a próféta által lejegyzett vallásos énekeket kell megemlítenünk. Ezek legitimációs ereje nem művészi kvalitásukban van, hanem abban, hogy „vers a Szentlélektől”, „ének a Szentlélektől” vagy más hasonló értelmű megfogalmazással azok szerzőségét nem vindikálja magának. Ezáltal azok szakrális tartalmát és jelentőségét komoly legitimációs erővel ruházta fel. Ezek közül többet a blogon a „Jegyzetek – versek” menüpont alatt olvashatunk.

A legkevésbé érezhető legitimációs hivatkozás a Szűz Máriához kapcsolódó élmények említése. Máriával kapcsolatos mennyei élményeiről nem számol be részletesen a próféta – bár elmondja, hogy találkozott vele is. Nem tulajdonít központi jelentőséget a Mária-jelenésnek, pedig találkozott Szőkefalván Marián Rózsikával, ismeri fogadtatásának volumenét. Imáit gyakran azzal a záróformulával fejezi be a keresztet vetés után az internetes videókon is, de a valós térben mondott áldás után is, hogy „...és a Szűzanya örök szeretetében, ámen!” Az 1980-as és 1990-es évekre a Mária-jelenések száma a sokszorosára nőtt világszerte (a 60-as éveket alapul véve mintegy négyszeresére). Átlagosan évente akár tucatnyi újabb Mária-jelenésről számolnak be (Apolito 2005: 27). A Kárpát-medencében Szőkefalva tűnik ki ezek közül (a legitimációs stratégiákkal kapcsolatban vö. Peti 2010). Mária alakja azonban dénes Próféta esetében – talán unitárius neveltetése hatására is – nem központi jelentőségű.

Az internen történő vallási reprezentáció ugrásszerű növekedését sokan vizsgálták már az elmúlt két évtizedben: a file-megosztás és weboldalak, blogok vallási szerepével kapcsolatban Paolo Apolito új típusú, szakrális kommunikációs forradalomról beszél,²² ahol a valós és a webes közösségek jellegzetességei keveredhetnek, és hatványozódik (hatványozódhat) a gondolatok terjedési sebessége, illetve a résztvevők száma. Ez a nagyarányú nézettség a próféta és csoportjának webes megjelenéseiben nem tapasztalható, úgy tűnik számomra, hogy a valós térben sokkal több emberhez jutnak el tanításai.²³ Apolito azt is elemzi, hogy a vallási élmények és üzenetek archaikusnak tűnő világot idéznek fel, de a „katolikus posztmodernizmus” csúcstechnológiájával keveredve; a „neobarokk” és a posztmodern „eklektizmus” kifejezéseket használja e sajátos, ambivalens jelenségre (2005: 3). Ez a kettősség dénes Próféta esetében is megfigyelhető. Apolito szerint a média és az internet szakralizációjára irányuló törekvések a katolikus karizmatikus mozgalomból indultak ki (2005: 4).²⁴ A látomások nagyközönséghez közvetítésében szintén komoly hatása van az internetnek (Howard 2011). Ezért is különös, hogy magukról a lélekutazásokról és a testen kívüli élményeiről dénes Próféta viszonylag szűkösön számol be az internetes reprezentációban. Ennek oka lehet egyrészt

22 „[A] vast number of Web sites, Web pages, links, Web rings, electronic mailing lists, newsgroups, and chat lines has offered a staggering volume of first-person accounts, documents, testimonials, messages, miraculous photographs, videos, conversations, and debates on the subject of the Catholic visionary movements” (Apolito 2005: 2). A próféta csoportja ezzel ellentétben a weben főleg nem a látomásokra és üzenetekre alapoz, talán a helyi viszonyokat (a megcélzott rétegek aktuális elvárásait) figyelembe véve.

23 Ez a kisebb „népszerűség” talán az interneten közzétett tartalmakkal szembeni, az internethasználókban egyre inkább kialakuló tartózkodás és kritikusabb attitűd jele is lehet, hiszen az interneten megosztott tartalmakat is tekintélyes részben a prófétát már ismerő tanítványai és az őt ismerő érdeklődők olvassák.

24 Az állítás helytállósága a pünkösdi ébredési mozgalmak és más új vallási mozgalmak internetes szereplése miatt kétséges, az azonban tény, hogy dénes Próféta csoportjából a Szentleket kapott tanítványok döntően katolikusok, és többségük a karizmatikus mozgalom tagja (is).

az, hogy a prófétánál kissé „szemérmesebb” tanítványok szerkesztik a blogot, akik nemigen akarják az ilyen egyedi tartalmakat megosztani bárkivel (szerintük az visszaélésekre vagy félreértésekre adhat alapot), másrészt pedig úgy vélem, oka az is, hogy ezzel mellőzni kívánják az első hallásra sokaknak sokkoló vagy hitetlenkedésre okot adó narratívákat. Tehát az, hogy mit nem mutatnak meg az interneten, szintén a legitimációs stratégia része.

Legitimációs stratégiák az interneten kívül

A személyes találkozások, imaalkalmak, zárandoklatok, beszélgetések során a közösség belső világa némileg más, mint amit az interneten regisztrált tartalmakból várnánk. A legitimációs tartalmak két szempontból különböznek a világhálón megjelenőktől: egyrészt az igen intenzív látomásairól az interneten csak nagyon szűken, és kevésbé „egzotikus” élményeivel kapcsolatban számol be a próféta; másrészt pedig sokkal erősebb az önkontrollja a szóhasználatával kapcsolatosan. A hétköznapi beszédben a viccek, a magánbeszélgetések során például a *cigány* szót használja, míg az internetre került anyagokban a *romát*. A lényegesebb az első különbség, hiszen a második kissé a kirakatjelleg és a nyilvánosság előtti szereplésből fakadó jól ismert reakció. Feltűnő az a különbség, ahogyan látomásait, testen kívüli lélekutazásait a csoportban a próféta megfogalmazza. Ezek és a konkrét, Szentlélek által adott életvezetési tanácsok lépnek elő terjedelemben és jelentőségben is az első helyre. Közrejártszhat ebben az is, hogy a temerini csodát immár a tanítványok és a csoport tagjai egyöntetűen elfogadják, az nem szorul további megerősítésre. Felértékelődnek azonban a személyes élmények és üzenetek.

Az interneten keresve sem találjuk azt a feszültséget, ami a „temerinié” és a többi vajdasági tagok között szakadást okozott. A 2014 első félévében zajló eseménysorban először a csoda emlékére a plafonra erősített fakeresztet „elkerítették” (az egyik topolyai tag szerint „rakták körül bútorokkal, hogy ne lássék”), majd expressis verbis kenyértörésre került sor. A topolyaiak ezt egyöntetűen úgy interpretálják, hogy „a temerini imaközösség, Sarolta²⁵ vezetésével úgy mondta ki, hogy ti itt vendégek vagytok, tehát mi, akik messziről, Topolyáról járunk oda, csak vendégek vagyunk, ők mondják meg, hogy hogyan legyenek a temerini csoda megemlékezései”, míg a temeriniéket tiltakozni kívántak az ellen, hogy a helyi közösség „szektasznak” kezdte őket tekinteni, hiszen ők a helyi katolikus gyülekezet tagjai. Ezért olyan szimbolikus aktust hajtottak végre 2014 januárjában, ami szerintük egy rövid időre feloldotta e kettős diszkurzív tér paradoxonját: a csoda helyét mutató keresztet, ami a plafonra volt helyezve, bútorokkal eltakarták, hogy aki a faluból hozzájuk belép, ne lássa meg mindjárt. Ez a lépés azonban szinte rögtön a visszájára fordult: a próféta és a távolabbi zárandokok, amint észlelték, felháborodtak rajta. A roppant tanulságos, az erőviszonyokat és ellentéteket felszínre hozó vita végül azzal zárult, hogy a próféta úgy nyilatkozott, hogy a csoda emlékhelye a „mennyeiek iránymutatása szerint a továbbiakban Topolyán legyen”, tehát mintegy „áttette” a csoda helyszínét 40 kilométerrel északnyugatabbra. Ez a vita, sőt egyelőre maga a döntés sem jelenik meg az interneten. A temerini csoda blogján 2014 szeptemberében is úgy tűnik, mintha mi sem változott volna. A 2014. májusi topolyai összejeövetel alkalmával a temerini csoda házigazdája és még egy temerini tag jelen volt ugyan, azonban a feszültség érezhető

25 Ez természetesen általam behelyettesített álnév, az antropológiai szöveggözlések íratlan szabályai alapján.

volt közöttük („*Láttam Saroltán, hogy olyan feszülten ül, komoran magában*” – mondja a próféta). A temerini karizmatikus katolikus imaközösség vezetője és többi tagja már ettől az eseménytől is távol maradt. A próféta 2014. szeptember 28. napjára a kimondatlanul is „Topolya-pártiak” és megmaradt hívei részére nagyszabású összejevetelt hirdetett, amin a kivált temeriniak nem vettek részt. Nyilvánvalóvá vált mindenki számára: a temerini csoda szakrális helyszíne immár a negyven kilométerre északra lévő Topolyára került. Ennek álmokkal legitimált magyarázata mind az egyik topolyai tanítvány, mind a próféta részéről kinyilvánított. Az álmok – mint az elmondásokból kiderül – már az „eltorlaszolt” kereszt előtt jelezték számukra: komoly változás készül. Utólag szinte drámai dramaturgiával bíró eseménysorrá, két teljesen eltérő narratívává állt össze a folyamat a temerini imaközösség és a próféta megmaradt tanítványai számára. A négyéves évfordulót 2014. november 23-án ismét Topolyán tartották, a csoda egyetlen olyan szemtanújának házában, aki nem tartott a kilépő karizmatikus katolikusokkal. Néhány utcával arrébb a kivált tagok külön imaalkalmat tartottak, de szintén nem a „csodás házban”.²⁶

A temerini csoda „áthelyezésével” kapcsolatban megjelenik tehát az álmok, látomások szerepe, illetve az, amit a próféta „prófétálásnak” hív, azaz iránymutatást és lehetséges jövőképet ad olyan szürreális és/vagy szimbolikus képek alapján, amelyeket ő maga szándékosan is elő tud idézni, pl. amikor valakinek kézrátétellel a „fejébe néz” (ld. fentebb). A látomások és a Szentlélek személyes életvezetésének elérése az offline kommunikációban elsődleges jelentőségűvé lép elő, pusztán az online tartalmak tanulmányozásával azonban a csoport tagjainak értékrendjében betöltött szerepét nehezen, vagy egyáltalán nem tudnánk felmérni. Az egyik legfontosabb cezúra azok számára, akik a próféta gravitációs terében közelednek ahhoz, hogy fehér ruhás „fényekké” váljanak, az, amikor kinyilvánítják: „*Szentlelket kérnek*”. Egymástól is gyakran kérdezik az érdeklődők és a kíváncsiskodók: „*Te kértél már Szentlelket?*”. Aki Szentlelket kér, vállalja, hogy a próféta iránymutatásait betartva törekszik a „*jézusi tanítások befogadására és követésére*” (ahogy a próféta fogalmaz, mert „*nem engem kell követni, hanem Jézust!*”). A Szentlélek azonban nem azonos a katolikus teológia fogalmával, mivel mindenkinek más és más Szentlelket jelent, úgymond személyes segítő szellemet. Sok ilyen Szentlélek van a próféta szerint, elmondja, hogy neki a mostani vezetője már a második Szentlélek, a korábbi a mennyieiek valamiért lecserélték. Szentlélek lehet szerinte szent életű emberekből is a haláluk után, vagy mennyei lényekből. A Szentlélek irányítása (és „a mennyieiek”, „mennyei erők”, máskor az „angyalok”) azt jelenti, hogy a vele közvetlen kapcsolatban álló személy értelmezhető álmokat vagy akár ébrenlét során átélt látomásokat, máskor csak egyszerű érzéseket, homályos utalásokat kap, amiket felismer és interpretál. Ha valaki ezeket az iránymutatásokat és szabályokat nem tartja be, büntetésben részesülhet, végső soron „elvesztheti” a Szentlelket²⁷ (ezt a próféta a „szabad akarat” fogalmával is összekapcsolja). Ez az offline világ legfontosabb legitimációja tehát: a Szentlélekkel fenntartott állandó és aktív kapcsolat elérése és az elvesztésétől való félelem, iránymutatásainak abszolút felsőbbrendű szerepe. Központi szereppel bíró legitimációs technika tehát a próféta részéről a visz-

26 Míg az összes korábbi évfordulóról készült fényképek a temerini csoda blogján megtalálhatók, addig a 2014. novemberi alkalom képei 2015. február 1-jén, amikor a cikk írását lezártam, még nem voltak feltöltve.

27 Az eltelt bő hat év tapasztalata szerint nagyon könnyű kiválni a csoportból, a próféta szóhasználatával „letérni az útról” vagy „elveszíteni a Szentlelket”, hiszen a legközvetlenebb tanítványokká vált személyek több mint fele már nem tagja a csoportnak. A „kiválás” tehát gyakori, és általában viszonylag hirtelennek tűnik – a mélyben azonban hosszú belső lelki-érzelmi folyamatok húzódnak meg, amiben az egyéni életvilágnak is szerepe van.

sza-visszatérő hivatkozás arra, hogy élete döntéseit a Szentlélek irányítja.²⁸ Elmondja, hogy a testen kívüli élményeiről (mintegy ASC-ben szerzett ismeretekről) a beszámolás sorrendjét és mértékét a Szentlélek határozza meg. A „Szentleket kapott” tagokkal a titkokba egyre mélyebb bepillantást engedő élményeit is megosztja (pl. a reinkarnációról). A látomásairól feljegyzéseket vezet. Terepmunkám során e füzetet elolvashattam, tanulmányozhattam, de az abban írt látomásokról, lélekkutatásokról nem írhatok, erre felhatalmazást tőle nem kaptam.

Legitimációs eszköz a valós térben az is, amikor a Szentlélek egyházi – főleg katolikus – ábrázolásaiból nyer megerősítést (kapcsolódva más, általánosabb diskurzusokhoz). Beszámol például arról, hogy a barokkos fényözönben, vagy például a csíksomlyói kegytemplom Mária-szobrának ovális fénykoszorújában a Szentlélekkel való betöltekezés tényét ismeri fel („*átjárta a Szentlélek, el volt telje Szentlélekkel*”), amiből arra következtet, hogy mások is jártak a Mennysországból előtte,²⁹ és ezeket hiteles ábrázolásnak tartja. A Szentlélek „*kinézete pontosan olyan volt, amit láttam a katolikus templomokban*”: tehát hosszúkás ovális forma, és „*az az érzetem volt, hogy tüskék álnak ki belőle*”. Azt állítja, hogy aki ezt a fénylő, hosszúkás tojásdad aurát megfestette, annak az övéhez hasonló látomásban volt része. A Szentlélek közölte, hogy már másoknak is megmutatta a mennyei világot.

A próféta beszámol róla, és ez szintén fontos legitimációs narratíva, hogy Jézussal is beszélt, aki ugyan nem magyarul beszélt, de a próféta értette, amit mondott. Dús haja volt, kb. 170–180 centi magas, enyhén szakállas, „*izmos férfira emlékeztetett*”, és „*sugárzott belőle az élet*”. Nagy szempilláival „*úgy pillantott, olyan érdekes volt*”, minden mozdulatát „sokatmondónak” érezte. Ezután még két erőteljes jelenést észlelt más-más alkalmakkor: az egyik a Golgota jelent meg, „*ahogy Jézus ment fel a Golgotára, azzal az érzéssel, ahogy a Jézus ment fel*”, a másik pedig a damaszkuszi úton Pál apostol érzése volt, a fordulat érzése. Itt tehát a két lényeges érzés átélésén, mint szakrális tapasztalaton, beavatáson volt a hangsúly, amely a tudás fontos legitimációs hivatkozása számára. Legitimációs technikának tekinthetők azok az őszinte vallomások is, amelyek az élmény és a beavatás erejét támasztják alá: „*az egész ház betelt energiával*” (vö. energiamozgás), és ez „*akkor volt, amikor a tudatomban egyszerre belemondta, hogy mi a hivatásom*”: a prófétaság. De „*annyira összeomoltam akkor momentum, hogy letérdeltem a földre, és úgy sírtam, mint a gyermek. (...) Annyira lesújtott, annyira keménynek találtam a témát*”. Azt mondta: „*Atyám, könyörülj rajtam!*” Majd tovább tépelődött, töprengett és sírt. Azt mondta végül: „*Legyen meg a Te akaratod!*” (Lehetetlen nem észrevenni a Jézus elfogása előtti gondolatokkal mutatott párhuzamot.) Az ilyen expresszív beszámolóknak a hitelesség hatását keltő, őszintének tűnő megnyílás miatt tulajdonítok különleges jelentőséget. Az őszinteség legitimációs erővel bír, a karizmatikus személyiség egyik lényeges eleme, hiszen hitelessé teszi a narratívákat. Ilyen nyílt kitérülést azonban a weben keveset találunk a prófétától és tanítványaitól.

A személyes kapcsolat során a próféta tudatosan tesz különbséget az emberek között, hogy kinek miről és mit beszél: mit mond az újonnan érkezett érdeklődőknek és mit azok-

28 Vö. Schmitt (1987: 259). Attól kezdve, hogy melyik ösvényen át haladjon a zarándokcsapat, egészen addig, hogy merre menjen prófétálni, melyik házban kérdezzon szállás felé, hol verje fel a sátrát. A Szentlélek segíti a jóslásban, pl. amikor a másik ember feje fölé helyezi a kezét, „belenéz” és elmondja, hogy mit látott, mit „mutatott meg” a Szentlélek az adott személyről. Ezek általában szürreális vagy szimbolikus képek, amiket terjedelmi okokból nem elemezhetek. Ennek alapján az adott személy jövőjére vonatkozó információkat és az életvitelre vonatkozó tanácsokat is ad. E fejbe nézések (saját kifejezésével: „*proféciák*”) kb. 3–4 percesek.

29 Ezt számára a „mennyei erők” is megerősítették – számol be róla.

nak, akiket már többször látott, netán „kértek Szentlelket”, tehát jelezték, hogy prófétai iránymutatása szerint szeretnének élni. *„Az egyszerű embereknek nem beszélhetek, hogy a távoli bolygókon mit tapasztaltam, mert mindjárt elfordulnának, és rengeteg olyan is van még, amire a mennyeiek azt mondták, hogy »Erről azonban nem beszélhetsz senkinek sem!« Tehát tudni kell, mikor mit mondhatok.”*

Az egyik kulcsfontosságú narratíva a prófétai küldetés megszerzése. Ez egy sokéves tanítási, beavatási folyamatot zárt le az életében. Erről már az első találkozások alkalmával és az internetes közlésekben is hallunk. A testen kívüli utazásairól azonban csak az offline alkalmon, az őt ismerő tagoknak és érdeklődőknek beszél. Nekik azonban sokat. A bolygóközi utazásokat és néhány más különös látomását tudatosan nem említi „kívülről”, mert fél, hogy az addigi életük félreértésekre sarkallja őket, és emiatt tiltakoznának.

Más témákat azonban a kívülről is elmond, így például a prófétai elhívásának eseményeit. Egy alkalommal – meséli – a Szentlélek felkészítette őt, hogy most fontos dolog fog történni vele, és ismét felvitte a mennyekbe. A szöveg terjedelme miatt csak összefoglalni tudom, bár rengeteg bibliai párhuzamot is említhetnék e beszámoló kapcsán: *„Láttam az aranytrónusokat ottan”* – meséli –, amikor a mennyei Atya elé került. Csak deréktől felfelé látta őt, *„férfi formában mutatkozott, és azt is mondta, hogy az én képepre teremtettem az embert”*. Szakállas volt, és egészen közel mehetett (kerülhetett) hozzá a próféta, és ő mondta meg neki, hogy *„te vagy a huszonkettedik tanítvány”*, és külön a próféta szó/fogalom/cím használatára expressis verbis felhatalmazta őt. Továbbá arra is, hogy elmondhatja mindazt, amit látott – *„mint ahogy János apostol elmondhatta”*. *„Ekkor kaptam meg az engedélyt.”* Ezután, bár még az Atya előtt volt, de *„lassan közeledtem az arcához, majd az egyik szeméhez. S az egyik szemének a fényében elvesztem.”* Visszakerült a mennybe, de már nem a trónus előtt volt. Aztán találkozott az angyalokkal, és sokan mondták egyszerre: *„Légy hű mindhalálig, és néked adjuk az élet koronáját.”* A Szentlélek iránymutatása, tanítása azóta sem szűnt meg, de elmondta (és ezt az idézetet külön be is írta a próféta a Bibliájába), hogy *„ímé én elbocsátlak titeket, mint juhokat a farkasok közé. Legyetek azért okosak, mint a kígyó, és szelídek, mint a galambok”*. A feladatát is megadták, mint próféta – mondja: *„meg kell mondanom olyan dolgokat, amelyekkel a mennyeiek nincsenek megelégedve, amik történnek a földi életben”*. Ezzel igazolja a külvilág felé, hogy amit prófétál, az az Istentől származik.

Legitimációs technika az a sokszor említett narratíva is, hogy aki elutasítja őt vagy becsmérlő tanításait, büntetésben részesülhet – erről az interneten nem szól, csak a csoporton belül, illetve a személyes beszélgetéseken említi visszatérően. Elmeséli például, hogyan járt a felesége, amikor hosszú időn át nem hitt neki. Amikor otthon akárcsak morzsákat is elkezdett megemlíteni élményeivel kapcsolatban, a felesége nagyon rossz néven vette – meséli a próféta. A felesége sokáig korholta őt: *„megint a hülyeségeidet osztod”,* vagy *„megint kezded a hülyeségeidet”*. Emiatt a Szentlélek kétszer is megbüntette. Egyszer mintha átlótte volna egy tüzes villám, mintha megégett volna, egy feketés folt lett a nő hátán, majd a hasán, ahol kijött. *„Keresztülcsapta!”* – emlékszik vissza dénes Próféta. Másik alkalommal, mikor a felesége pörölése után dénes Próféta kiment éjszaka a mellékhelyiségbe, majd visszajött, csak ült az asszony az ágy szélén magába meredve; dénes Próféta szerint olyan látomást küldött a feleségére a Szentlélek, hogy lássa, milyenné teszi, amikor kritizálja a férjét és kételkedik benne: az asszony úgy érezte, *„aszongya: az ördög itt járt, s belém tette a petéit. De annyit, hogy a szájamon folyt ki. Aztán távozott a nagylábujjamon át, kígyó képibe”*. Ezt a látomást a próféta szerint azért küldte a Szentlélek a feleségére, hogy belássa, az ellenkezés és a kritika a

Sátán tanácsára történik, mintha az ő petéit és kritikáit, ellenkezését hordozná magában. Attól kezdve úgy tűnik, hogy dénes Próféta felesége leszokott a veszekedésről, de külön élnek. A családjában megélt élmények hatására hangoztatja dénes Próféta, hogy „senki sem lehet próféta a saját hazájában” (vagy máskor: „...családjában”).

Az internetről nem tudnánk meg, hogy a Szentlélek a Föld különböző távoli tájaira, tengerek mélyére, majd pedig csillagközi utazásra vitte magával a prófétát beavatása során, aki járt a mennyországban és a pokolban is. Találkozott magával Jézussal és az Atyával is. Ennek részleteiről az interneten nem, csak a személyes beszélgetések és tanítások alkalmával számol be. Állítása szerint a mennyországban tudta meg, hogyan kell ábrázolnia az Atyát, a Fiút és a Szentlelket. Ezeknek a csoporton belül standardizált ábrázolásoknak a legitimációs forrása kifejezetten a mennyei felhatalmazás. Az interneten erről csak utalásszerűen, egy videóban számol be. Ez már a csoport szimbólumalkotásainak és közösségi reprezentációjának belső ügye. Azonban ez is legitimációs alap. Az Atya ábrázolása kör, belőle nyolc sugár jön ki (lerajzolja: napocskához hasonló ábra, amit ő maga is a napszimbólumokkal hoz összefüggésbe). A Fiú ábrázolása a kereszt, a Szentléleké pedig egy erősen elnyújtott ovális forma, amelyből sugarasan vonalak (fénytüskék) áradnak ki.³⁰ A Szentlélekről szólva elmondja, hogy bár „nem láttam, hogy szeme lett volna”, de érezte, hogy figyeli őt. „Barna volt.” Azt is mondta a prófétának, hogy „mindent megtekintettél”. Ez a kijelentés fontos legitimációs erővel bír, hiszen a próféta tudására vonatkozik.

A 22-es szám misztikája nem kap különösen megindokolt szerepet a legitimációban, de érdemes röviden megemlíteni jelentőségét. A próféta e-mail és Skype címében is szereplő szám abból származik, hogy őt a mennyeiek elmondása szerint a 22. prófétának jelölték ki. A beavatása 2008 januárja előtt szintén 22 évig tartott. Talán nem véletlen, hogy a Biblia lezárása, a Jelenések könyve – hiszen ez kiemelt jelentőségű a próféta szemléletében – éppen 22 fejezetből áll. Ez kapcsolódik bibliai hivatkozásaihoz, ami a valós térben sokkal intenzívebb az interneten szereplő egy-két rövid idézetnél. A személyes kapcsolatokban, szakrális alkalmakon gyakran idéz egy-egy rövid bekezdést a Bibliából (amit mindig kétszer mond el), hogy annak tartalmával megerősítse mondanóját, vagy mondanivalóját erre építse fel. Az Újszövetség-magyarázatok jelentősége a csoport életében jóval nagyobb, mint azt az internetes megjelenésből lesűrhetnénk. A próféta nyilatkozatait keresztül-kasul átszövik a bibliai idézetek és ki nem mondottan is a Bibliából vett párhuzamok, gondolatok.

A legitimáció utolsó fokozatát jelentik a „hallgatások”, a titkok. Azok a titokként vagy tabuként kezelt információk, amelyekről a próféta azt állítja, hogy a továbbadásukra még nem kapott felhatalmazást a mennyeiektől. Ilyen például a pokolról szóló részletesebb beszámoló. A próféta titokzatosságát és tudásának misztikus auráját növeli, hogy kijelenti: nem oszthatja meg minden eddigi tudását az emberekkel, nagy részét még most is titokban kell, hogy tartsa. Szerinte a Szentlélek adja majd meg az engedélyt, hogy mit adhat át a tapasztaltakból, miről beszélhet. Egyre több dologra derülhet fény, de megvan a sorrend, amit nem ő, dénes Próféta, hanem maga a Szentlélek határoz meg. Beszámol arról, hogy a Szentlélek elvitte őt a pokolba: „Tudom, hogy milyen érzés ott lenn. De milyen a pokol? (...) Láttam, hogy milyen ott az élet.” A szörnyűségekről nem beszél. Elmondja azonban, hogy „A pokol nem valami föld alatti világban van. Fenn van az es a mennyben, az angyalok között. Ott vannak a bűnösök a

30 Ezek a szentháromság-szimbólumok kerültek rá zászlójára is (amelyet robogója hátán hordoz, alapszíne: barna), és a napszimbólum látható a fejpántján, amelyet a nap nagy részében hord.

bűneikkel. Bűneik szerint, például a gyilkosok így, együtt.” Ez a sejtelmes kép, ahogy a bűnösök bűneikkel mintegy „kirakatban” ülnek mások szeme előtt, felkelti az emberek kíváncsiságát, de túl sok részletet nem mond a próféta. „Nem jött még el ennek az ideje”, ti. hogy ezt részletezze – mondja. (Itt is felismerhetjük a bibliai párhuzamot: Jézus is tesz hasonló kijelentést.) Ezáltal a további titok lehetősége is legitimációs eszközzé válik.

Az internetes és az interneten kívüli reprezentációk összehasonlítása

A legitimációs technikák szempontjából az internet csak egy bizonyos „szintig” enged bepillantást a próféta világába: angyalokról még beszél egy-egy YouTube-ra feltett videón, de pl. a mennyországi és bolygóközi utazásáról, az idegen bolygókon lakókról hallgat. Hallgat a vallások közti különbségtételről és az egyes szakmák közötti minőségi különbségekről is, amelyeket személyes beszélgetések során gyakran hangoztat. Ez utóbbiakat a „beavatásnak” mintegy második fázisára hagyja, amikor már az érdeklődő közelebb került a csoporthoz, és személyes kapcsolatot teremthetnek vele. Vannak olyan látomások, lélekatázások, amelyekről nem beszél a közösségben sem, mivel – mondja – „nem kaptam rá felhatalmazást a mennyieiktől”. A titok és tabu legitimációja azonban az interneten szintén nem jelenik meg. Röviden úgy foglalhatjuk össze, hogy a webes legitimáció néhány témára koncentrálna, a követők részéről (a valósággal ellentétben) homogén viszonyulást mutató, de egyszerű és érthető hitelesítési narratívákra épít: a szöveges, videós és fényképes reprezentációk nem cizelláltak és nem tükrözik a belső sokszínűséget.

Ha a diskurzuselemzés eszközeivel kívánunk közelíteni a webes és weben kívüli legitimációs narratívákhoz, különös dologra figyelhetünk fel. A diskurzus két eltérő közege (vö. Foucault 2001 [1969]: 38), de még az interneten belüli közegek között is jelentős tartalmi különbség van. A Facebookon például kötetlenebbül, gyorsabban reagálnak az aktualitásokra, a blogok pedig statikusabbak, egy-két szerkesztő személy aspektusából tükrözik a csoportról láttatni kívánt képet. Nem a digitális szakadékon való átlépés eredményezi ezt a kettőséget: a közösség tagjai általában nagyon is kihasználják a digitális technika lehetőségeit: napi rendszerességgel használnak Skype-ot, rendszeresen e-mailleznek, sokan a Facebookot, a YouTube-ot, mások még kevésbé ismert csatornákat is kihasználják, például a videó.hu-t, és néhányan közülük blogokat is szerkesztenek. A digitális szakadék itt nem készségbeli ugrás, inkább egyfajta belső kommunikációs kettőséget jelent. Egyrészt kontroll, hiszen félig-meddig tudatosan az információknak csak egy a kívülálló felé PC-bb részét közlik (beleértve magát a prófétát is). Másrészt azáltal, hogy a blogokat, YouTube-feltöltéseket csak néhány tag készíti, ezek nem „a csoport”, hanem csak „a blogger” vagy a YouTube-ra feltöltő személy közléseinek tekinthetők, amelyek felett a próféta is bizonyos kontrollt gyakorol.

Felmerül a kérdés, hogy egyáltalán mennyire vonhatunk le adekvát következtetést az interneten történő kommunikációból, a diskurzus milyen szekvenciáját és milyen ritkítás eredményét jelentik (vö. Foucault 1998 [1970]). Nem kívánok filozófiai fejtegetésbe bocsátkozni a megismerés korlátairól, hiszen minden értelmező jellegű tudomány szembesül ezzel az ismeretelméleti problémával. Álláspontom szerint önmagában a kibertérben megjelenő beszédesemények a diskurzus összetettségét és dinamikáját az általam vizsgált esetben kevésbé reprezentálják; a valós térben történő terepmunka elhagyása esetén pusztán ezek alapján könnyen vonhatnánk le téves következtetéseket. Gondolhatnánk, hogy a csoport

„hivatalosnak megálmodott ideológiája” jelenik meg a blogokon. Szerintem azonban ez inkább bemutatkozó regiszter azok számára, akik még csak ismerkednek a próféta tanításaival. A tanítvánnyá válás („Szentlelket kérés”, majd ennek „megkapása”) egyre belsőbb köreiben megismerhetik majd a bolygóközi utazásra, a pokoljárásra vonatkozó narratívákat és a próféta sajátos reinkarnációtanát. Van tehát egyfajta fokozatosság, amit a beavatás lépcsőinek tekinthetünk, és ebből csak az első nyílik meg az interneten. Egyfajta küszöb, amin ha átlép valaki, már a többi, különlegesebb adatra is befogadóbb lesz,³¹ míg a kevésbé fogékonyakat már ez is „kívül tartja”, kiszűri. A tartós kutatás során értelmezésünk egyre árnyaltabbá tehető azzal, ha felismerjük, kik és mit jelentetnek meg a kibertérben, mit hagynak ki, törölnek, módosítanak (és mikor).

Amennyiben fontossági sorrendet kívánunk felállítani, azt találjuk, hogy a személyes találkozásokhoz, tanításokhoz képest az internetes kommunikációban jóval kevesebb a tényleges életvezetési tanács és sokkal több a legitimációs eszköz (de ezek közt a különleges lélekutazások, illetve látomások mennyisége egészen csekély). Különbséget kell tenni a tagok egymás közti és a kívülállók felé történő kommunikációja között is (vö. Csáji 2012b). Az utóbbiban megjelenő tartalmak az interneten kívüli valós térben folytatott kommunikációkhoz állnak közel, hiszen a bensőséges, intim szférában zajlanak, míg a blogok, videomegosztók tartalmai az internet nyilvános terét jelentik. A közösség tehát túljutott a „digitális szakadékon”, de még nem használja ki kellő mértékben az internet adta lehetőséget a kibertér nyilvános diskurzusaiba történő behatolás során. A valós térben, a személyes találkozások alkalmával (és az egymás közötti e-mailes, Skype-os, Facebookos kommunikációban) a helyzet fordított, a személyes élmények, konkrét életvezetési tanácsok dominálnak, és a legitimációs technikák köre szűkebb, megjelenésük ritkább. Egyes tartalmak szinte csak a valós térben jelennek meg (pl. az etnicitás jelentősége, a gyógyítás konkrét formái, a jövőndőlés, reinkarnáció).

A tanítványok egyéni viszonyulásai természetesen többé-kevésbé eltérőke: felhívom a figyelmet arra, hogy még a „központi” – közösnek tekinthető – értékekkel, narratívákkal kapcsolatosan is – láttuk például a túllón járás esetében – véleményeltérések tapasztalhatók. Az egyéni és közösségi sokszínűség vallásantropológiai megragadásának nehézségeiről egyik írásomban már beszámoltam (2012a), most csak arra hívom fel a figyelmet, hogy az egyéni, megélt vallás feltárására, de még a belső viták és a diskurzusok sokszínűségére sem alkalmas a kibertérben történő etnográfia „dénes Próféta” csoportja esetében, hiszen a tagok valós térben zajló beszédeseményeihez képest viszonylag gyér és visszafogottabb kommunikáció zajlik az interneten. Ennek egyrészt tudatos/öszönös önkorlátozásban, másrészt a korlátozott technikai képességekben kereshetjük fő okait. A tagok egyéni diskurzushorizontjainak fontos „közös terévé” válik az internet, ami a közösnek tartott narratívák kialakításának fontos terepe – kanonizálja a közösségkonstrukció során a narratívákat, értékeket, adatokat. Ez azonban szelektált, egyszerre polarizáló és homogenizáló információ: a kívánt hatás mellett az elhatárolódást és a szakadást is felerősítheti. A pusztaszentistváni tanítvány már megszűnt blogján a személyes élmények, érzések és a „racionális érvelés” domináltak, míg a részletesebben elemzett temerini blog sokkal nagyobb tárházát vonultatja fel a legitimációs technikáknak, de érvelés, logikai következtetések alig szerepelnek benne. Bármelyik blog önálló vizsgálata egymástól nagyon eltérő következtetést eredményezett volna, nem egyeznek

31 Ez az első lépcső, hogy a csoport folklórja (diskurzustere) az érdeklődő kívülálló részére egyre ismerősebb legyen, fokozatosan kezdjen beleszokni a csoporton belüli diskurzusba (vö. Blank 2009: 6).

teljesen a céljaik, értékeik, és más adatokat, állításokat tartalmaznak. A blogok szerkesztése egyfajta szűrő, ami a bloggerek egyéni diskurzushorizontjának (életvilágának és tapasztalati világának) attitűdjén keresztül értelmezi és alkotja meg a reprezentáció tartalmát.

Az etnicitásdiskurzus és az etnicitás mint legitimációs alap szinte teljesen hiányzik az internetes kommunikációból, csak néhány összehasonlításban és üzenetben jelenik meg (pl. hogy a „romák” hamarabb szülnék gyereket és több gyermekük van, amit pozitívként értékelt a próféta, szerinte *„nekünk, magyaroknak ezt el kell tanulnunk tőlük”*). A valós térben történő diskurzusban azonban megjelenik a „nem dolgozó” és a „lopós cigány” narratívája is (például viccek formájában), még a próféta részéről is. Ettől még természetesen az elvárás a valós térben is az etnocentrikus felhang nélküli, egalitárius viszonyulás. Az interneten viszonylag kevés a gyógyítással kapcsolatos narratíva és a gyógyulások által legitimált tartalom. Ez azért különös, mert az egyik leghangsúlyosabb a Szentlélek adományai közül a gyógyulás és a gyógyítási képessége, és a „Szentlelket megkapó” tagok általában foglalkoznak – ingyenesen – imával és érintéssel való gyógyítással. Ezt a legitimációs technikát azonban inkább a valós térben alkalmazzák, és ez adja az érdeklődők és közeledők egy tekintélyes részét, hiszen a gyógyulás érdekében szinte bárki megtenne sok mindent és kipróbálna ezernyi módszert. Néhány tanítás, mint például a próféta által állított sajátos reinkarnáció vagy a földön kívüli utazások teljesen kimaradnak az internetes kommunikációból.

A kortárs közösségek esetében gyakori jelenség, hogy a kutató közösség tagjai kíváncsiak arra, hogyan számol be a kutató a tapasztalatairól, hogyan elemzi a közösséget. Ezzel azonban a vallásantropológiai mű erőteljesen visszahat a terepre, ennek tudata visszatartja a kutatót sok olyan megállapítástól, ami kellemetlen vagy nem kívánt hatással járna. Még a legártatlanabb megjegyzés is komoly következménnyel járhat (vö. 12. lábjegyzet). Ez azonban véleményem szerint nem eredményezheti a kutató túlonultul elfogadó vagy a következtetéseket és az összehasonlítást mellőző attitűdjét. Tudomásul kell vennünk: a kutató is része a diskurzusnak – alakítja azt (ez még fontosabbá teszi a betartandó etikai megfontolásokat).

Könnyű belátni, hogy az internet – tekintettel arra is, hogy az érintett blogokon kommentárra nincs lehetőség, fórumszerű hozzászólások nincsenek – homogenizálja az információkat, nem engedi láttatni a csoport képének belső cezúráit. A digitális szakadék „fejlett” oldalára ugrók nem telepítik át teljes életvilágukat a web nyilvánosságába. Pusztán online etnográfiaival kevés és viszonylag egyoldalú információt kapnánk a csoportról, az antropológiai terepmunka nélkül a kép eltolódna a legitimációs technikák felé. Ezért is kell óvatosan kezelnünk az internetes kutatásokban az olyan kvantitatív módszereket (pl. szófelhő, fogalomgyakoróság, vö. Szilárdi 2014: 20), amelyek webes szóródás alapján állítanak fel statisztikai arányokat és vannak le ebből nagy ívű következtetéseket. Ennek problematikus jellegét más hazai valláselméleti munkák is felismerték, például amikor a narratív kutatások új módszereinek beemelése (Szilárdi 2013: 60–62, 123–124), a vernakuláris jelleg figyelembevételével mellett érvelnek (Povedák 2014: 67–68). Jelen esetben az internetes megjelenés és tartalmak alapján a gyógyítás vagy a személyes, segítő Szentlélek (személyes szentlelkek) életvezetési szerepét például jelentősen alul-, a tűzön járás vagy a közös zarándoklat szerepét pedig jelentősen túlértékelénk ahhoz képest, amilyen következtetésekre a tartós résztvevő megfigyelés és a vallásantropológiai terepmunka alapján juthatunk. A belső cezúrákat és véleménykülönbségeket pedig végképp nem tudná önmagában a honlapok online etnográfiai kutatása vagy a szoftver segítségével végzett adatgyűjtés feltárni.

Írásomban egy adott közösség legitimációs diskurzusával foglalkoztam. Érzékeltetem azt, hogy az e diskurzusról alkotott kép mennyire más lehet a kutatói perspektíva szerint, ráadásul a csoport belső diskurzustere sem homogén, és nem rögzített határokkal illeszkedik a társadalmi diszkurzív térbe. A diskurzuselemzéssel kapcsolatban olyan adatokat és tapasztalatokat nyújtott számomra ez a terepmunka, ami elgondolkodtató lehet más diskurzuselemzést végző kutató számára is. Elvonatkoztatva immár a konkrét esettanulmánytól, két nagyon fontos következtetést vonhatunk le magával a diskurzuselemzési módszerrel és megállapításokkal kapcsolatban:

1. Ha a bevett diskurzuselemzési módszert követjük (tehát csak a leírt, rögzített diskurzusokat vesszük figyelembe), akkor a diszkurzív mezőnek csak egy sajátos, az egészhez viszonyítva korántsem reprezentatív szegmensét látjuk. A rögzített (írott, interneten elhangzó vagy megjelenő) beszédesemények és diszkurzív frekvenciák lényegesen más képet láttatnak, mint a csoport verbális és nonverbális offline kommunikációja, amit azonban csak tartós résztvevő megfigyeléssel, antropológiai módszerekkel lehet kutatni. Még az ún. interjúzó etnográfiai módszer sem megfelelő erre, hiszen utólagosan, az adatközlő emlékezetén és a situáción átszűrve interpretál egy addigi diskurzust.

2. A csoport nem egy homogén diskurzustér, amelynek van ún. belső kommunikációja és „társadalmi beágyazottsága”, nem – pontosabban nem egyöntetű módon – alkot egy „értelmező közösséget” (Fish 1980), éppen tartóssága miatt. A csoport tagjainak, illetve a vonzásába kerülő egyéneknek egytől egyig saját diskurzushorizontjuk van, a beszédesemény-frekvenciák kisebb lokális körzeteiben (alhálózataiban) jelentős eltérések észlelhetők. Ehhez a hálózatelmélet klaszterezettség-, klikk- és kisvilágszerűség-fogalmát segítségül hívhatjuk, de a jelenség ennél bonyolultabb: a kérdés, hogy hogyan adnak ki a beszédesemények szekvenciái egy relatíve szűkebb kört, sajátos tudás- és viszonyuláskatasztert hozva létre (a hálózat a hálózatban elv szerinti kisebb diskurzustereket, belső cezúrákat). Ebben az egyéni diskurzushorizontok egymásra rétegződésének is jelentősége van: nem mindegy, hogy a tagok egyéni diszkurzív világai (életvilágai) mennyire fedik át egymást. Az életvilágok közötti átfedések növekedése általában korrelál a beszédesemények gyakoriságával, és értelmező közösségek csírát alkothatja. Esetünkben a vallási csoport néhány releváns témakörre vonatkozóan egy elmosódó határokkal bíró értelmező közösség ugyan, de az egymással szorosabb kapcsolatban állók alcsoportjai sajátos értelmezési kereteket alkothatnak, akár diskurzushorizontjukba tartozó kívülállókat is bevonva. Ha egy témában a beszédesemények gyakorisága megnő és az interpretáció eltávolodik a csoportbeli „többiek” értelmezésétől, az a diskurzustér töréséhez vezethet, befolyásolva más témák interpretációját is.

Tanulmányomban felvázoltam, hogy az egyik legfontosabb legitimációs eszközhöz, a temerini csodához való viszonyban két jól elkülönülő értelmezési diskurzustér alakult ki. Mindkettő elfogadta a csodát és jelentőségét, azonban a hozzá kapcsolódó érzésekkel, értékekkel, a csodára emlékezés módjával kapcsolatosan markáns különbségek adódtak, ami végül a csoport szétszakadását eredményezte (ráadásul voltak, akik a vita diskurzusából kimaradtak, mert pl. Szegeden, Törtelen vagy Újszilváson laknak). A próféta – álomban történt látomásával is legitimált módon – a temerini csodát „áthelyezte” Topolyára, a Topolya–Bácskossuthfalva központ köré szerveződő kisebb diskurzustér álláspontját fogadva el. Az internetes kommunikációban ez nem jelent meg a cikk megírásáig terjedő időben. Ezt a belső hasadási folyamatot tehát a felülről történő elemzés (CDA, TODA) módszerével vég-

zett kutatás során nem érzékeltük volna, a „felülről történő” vizsgálat számára ezek a fontos belső folyamatok „láthatatlanok”. Az „alulnézeti perspektíva” hangsúlyozása természetesen nem jelenti azt, hogy a társadalmi beágyazottság és a tágabb diskurzusterek beszédesemé- nyei, tartalmi figyelmen kívül maradnának, csupán azt, hogy a felülnézeti, kétdimenziós (diskurzus/idő) modellből a kutatást egy legalább háromdimenziós (diskurzus szintjei, terei és az idő) aspektusba helyezném át (ez lenne a diskurzuselemzés „antropológizációja”). Remélem, hogy sikerült bemutatnom, mennyivel árnyaltabb kép érhető el, ha a rögzített szö- vegek elemzését és az interjúkat kiegészítjük a tartós résztvevő megfigyelés eredményeivel.

Hivatkozott irodalom

- Apolito, Paolo (2005): *The Internet and the Madonna. Religious Visionary Experience on the Web*. Chicago – Lon- don: University of Chicago Press.
- Bakó Rozália Klára és Hubbes László-Attila (2011): Religious Minorities’ Web Rhetoric. Romanian and Hungarian Ethno-Pagan Organizations. *Journal for the Study of Religions and Ideologies* (30): 127–158.
- Blank, Trevor J. (2009): Toward a Conceptual Framework for the Study of Folklore and the Internet. In *Folklore and the Internet. Vernacular Expression in a Digital World*. Trevor J. Blank (szerk.). Logan: Utah State University Press, 1–20.
- Csáji László Koppány (2014): „Belakjuk környezetünket és az internetet!” Lokális és/vagy hálózatiság – vallás- antropológiai elemzés a közösségkonstrukció lokális és hálózati tereinek, szerveződésének összefüggéseiről. In *Sámán Sámán hátán. A kortárs pogányság multidiszciplináris elemzése*. Povedák István és Szilárdi Réka (szerk.). Szeged: MTA SZTE Vallási Kultúrakutató Csoport – SZTE BTK Néprajzi és Kulturális Antropológiai Tanszék, 78–96.
- Csáji László Koppány (2013): „dénés Proféta” (Péter Dénes) – a székely próféta. In *Leiki élet, vallásosság*. Gazda József és Szabó Etelka (szerk.). Kovászna: Kőrösi Csoma Sándor Közművelődési Egyesület, 388–481.
- Csáji László Koppány (2012a): Az egyéni és közösségi sokszínűség megragadásának vallásantropológiai nehézségei. In *Etno-pogányok. Retorikai fogások a hálón innen és túl*. Hubbes László (szerk.). Kolozsvár: Erdélyi Múzeum Egyesület, 17–66.
- Csáji László Koppány (2012b): *A New Age, a neopogányság és a keresztény megújulási mozgalmak eszmerend- szereinek keveredése egyes új vallási mozgalmak jelképrendszerében és az internet szerepe közösségkonstrukciójuk- ban*. (PPT-prezentáció.) Sepsiszentgyörgy – Csikszereda: Semeistos Webszemiotikai Műhely – Sapientia Erdélyi Magyar Egyetem. Interneten: http://semeistos.files.wordpress.com/2012/07/kpi-etno-poganyok_csaji-koppany.pdf (letöltve: 2014. június 3.).
- van Dijk, Teun A. (1985): *Handbook of Discourse Analysis*. I–IV. London: Academic Press.
- van Dijk, Teun A. (2008): *Discourse and Context. A Sociocognitive Approach*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Escobar, Arturo (1994): Welcome to Cyberia. Notes on the Anthropology of Cyberculture. *Current Anthropology* 35(3): 211–231.
- Escobar, Arturo (2004): Beyond the Third World. Imperial Globality, Global Coloniality and Anti-globalisation Social Movements. *Third World Quarterly* 25(1): 207–230.
- Fairclough, Norman (2001 [1989]): *Language and Power*. London: Longman.
- Fairclough, Norman (2003): *Analysing Discourse. Textual Analysis for Social Research*. London: Routledge.
- Farkas Judit (2012): „Végállomás, nem megy tovább.” Krisna-völgy jelentései, értelmezési alternatívái. In *Az elkerül- hetetlen. Tanulmánykötet a 60 éves Vargyas Gábor tiszteletére*. Landgraf Ildikó és Nagy Zoltán (szerk.). Budapest: L’Harmattan, 555–577.
- Fish, Stanley Eugene (1980): *Is There a Text in this Class? The Authority of Interpretive Communities*. Cambridge, Harvard University Press.
- Foucault, Michel (1998 [1970]): A diskurzus rendje. In *A fantasztikus könyvtár. Válogatott tanulmányok, előadások és interjúk*. Budapest: Pallas Stúdió – Attraktor, 50–74.
- Foucault, Michel (2001 [1969]): *A tudás archeológiája*. Budapest: Atlantisz.
- Gelléri Gábor (2001): Mit keres az antropológia a cyberben – és a cyber az antropológiában? *Tabula* 4(2): 270–286.

- Howard, Robert Glenn (2011): *Digital Jesus. The Making of a new Christian Fundamentalist Community on the Internet*. New York: New York University Press.
- Hesz Ágnes (2008): Néphit vagy helyi vallás: lélek- és túlvilág-képzetek Hidegségen. In *Vannak csodák, csak észre kell venni*. Pócs Éva (szerk.). Budapest: L'Harmattan, 15–72.
- Peti Lehel (2010): „Nekünk is van Medjugorjénk!” Vallási és etnikai interferenciák Erdélyben. A szőkefalvi Mária-jelenések. In *Etnicitás. Különbségtevő társadalom*. Feischmidt Margit (szerk.). Budapest: Gondolat – MTA Kisebbségkutató Intézet, 283–299.
- Papp Z. Attila (2001): Az eltűnt hokimeccs nyomában. Diskurzuselemzés egy sportesemény ürügyén. *Médiakutató* 1(2): 18–29.
- Povedák István (2014): Láthatatlan határok. A keresztény – újpogány szinkretizmus. In *Sámán Sámán hátán. A kortárs pogányság multidiszciplináris elemzése*. Povedák István és Szilárdi Réka (szerk.). Szeged: MTA SZTE Vallási Kultúrakutató Csoport – SZTE BTK Néprajzi és Kulturális Antropológiai Tanszék, 55–77.
- Primiano, Leonard Norman (1995): Vernacular Religion and the Search for Method in Religious Folklife. *Western Folklore* 54(1): 37–56.
- Schmitt, Jean-Claude (1987): A látomások a középkorban. *Világosság* 28(4): 254–262.
- Szilárdi Réka (2013): *Magyarországi újpogány vallások nemzeti identitáskonstrukciójának narratív mintázatai*. (Doktori dolgozat.) Pécs: Pécsi Tudományegyetem, Pszichológia Doktori Iskola. Interneten: http://pszichologia.pte.hu/sites/pszichologia.pte.hu/files/files/files/dok/disszert/szilardi_reka-d-2013.pdf (letöltve: 2015. január 10.).
- Szilárdi Réka (2014): A magyar kortárs pogány narratívumok nemzeti identitáskonstrukciói. In *Sámán Sámán hátán. A kortárs pogányság multidiszciplináris elemzése*. Povedák István és Szilárdi Réka (szerk.). Szeged: MTA SZTE Vallási Kultúrakutató Csoport – SZTE BTK Néprajzi és Kulturális Antropológiai Tanszék, 11–23.
- Sz. Kristóf Ildikó (1998): Jákob rózsafája vagy frusztrált antropológusok? Az értelmezés hatalmáról és korlátairól. *Tabula* 1(1–2): 60–84.